

УДК 353

**EVOLUTION OF SIDE SUPPORT FROM EUROPEAN INTEGRATION
EFFORTS FOR UKRAINE**
**ЕВОЛЮЦІЯ ПІДТРИМКИ З БОКУ ФРН ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ
УКРАЇНИ**

Нпulytska A. / Гнилицька А. В.*Student the Faculty of Law / здобувач вищої освіти юридичного факультету***Mykhaulyuk O. / Михайлюк О. І.***Candidate of Historical Sciences, Docent of the Department of Political Science and Cultural**Studies/ канд. істор. наук, доцентка,**доцентка кафедри політологічних та культурологічних студій*

ORCID: 0000 – 0002 – 1014 - 3342

VOLODYMYR DAHL EAST UKRAINIAN NATIONAL UNIVERSITY,

Kyiv, John Paul II Street, 01042 /

*Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,**Київ, Іоанна Павла II 17, 01042*

Анотація. У статті на підставі офіційно доступних матеріалів, нормативних документів, доступної статистичної інформації, інтерв'ю уповноважених осіб, повідомлення засобів масової інформації автор намагається проаналізувати багатовекторну направленість співробітництва України та Німеччини. Висвітлюється еволюція підтримки з боку Німеччини євроінтеграційних прагнень України. Обґрунтовується думка, що військова агресія Росії проти України кардинально змінила зовнішньополітичні погляди Німеччини щодо України.

Ключові слова: Німеччина, Україна, Європейський Союз, країни Центральної і Східної Європи, асоційоване членство, євроінтеграційні прагнення, незалежність, українсько-німецькі міжурядові консультації, Європейська політика сусідства, німецька протидія російській агресії

Вступ. Німеччина, починаючи з проголошення нашою державою незалежності, є одним з важливих партнерів України. Під час аналізу офіційно доступних матеріалів, нормативних документів, доступної статистичної інформації, інтерв'ю уповноважених осіб, повідомлення засобів масової інформації, можна умовно дійти висновку, що взаємини між країнами були різного ступеню інтенсивності.

Федеративна Республіка Німеччина (далі – ФРН) була однією з держав-засновниць спочатку Європейських співтовариств, а потім – і нинішнього Європейського Союзу (далі – ЄС). Вона завжди мала відчутний вплив на перебіг подій у повоєнній історії континенту. У якості історичного шансу на примирення, ліквідації бар'єрів післявоєнного розколу Європи та, як наслідок цього, створення єдиної Європи, керівники ФРН – федеральний канцлер Г. Коль і міністр закордонних справ Г.-Д. Геншер, розглядали розбудову відносин з країнами Центральної і Східної Європи (далі – ЦСЄ) й надавали підтримку процесам політичних та економічних перетворень в них. Разом з тим, нові уряди країн ЦСЄ, які постали після розпаду радянської системи, стали прагнути стати членами ЄС. Проте, такі бажання наштовхнулись на відмови з боку переважної більшості членів Євросоюзу. Натомість країнам ЦСЄ було запропоноване асоційоване членство.

Основна частина

З моменту здобуття Україною незалежності її інтеграція до Європейського Союзу стала одним з головних політичних та економічних пріоритетів. Ці прагнення було активно підтримані ФРН, яка є одним із засновників та найбільшим донором Європейського Союзу. Саме Німеччина була вирішальною мірою причетна до укладання Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Союзом (далі УПС), підписаної в червні 1994 року. Слід зазначити, що дієвою підтримкою євроінтеграційних прагнень України з боку офіційних кіл об'єднаної Німеччини стала якісно нова форма двосторонніх відносин між державами – політичні консультації на найвищому рівні, започатковані в травні 1998 року у Бонні. Під головуванням президента України Л. Кучми та федерального канцлера Німеччини Г. Коля пройшли перші українсько-німецькі міжурядові консультації під час яких українська сторона підтвердила незмінність курсу на здійснення демократичних перетворень і ринкових реформ. З боку німецького керівництва була підтверджена однозначна підтримка України як важливої складової європейської спільноти. Під час зустрічей міністрів закордонних справ детально обговорювалися шляхи співпраці обох держав у процесах європейської інтеграції. У намірах інтегруватися до європейських політичних та економічних структур Німеччина постійно підтримувала Україну. Так, Федеральний канцлер Німеччини Г. Коль започаткував у Європейському Союзі дискусію про неповне членство в ньому нашої держави, щоб на практиці розпочати реалізацію її входження до нього. Під час п'ятих українсько-німецьких консультацій федеральний канцлер Г. Шредер заявив про намір підтримати Україну в її прагненні отримати від ЄС статус держави з ринковою економікою та запевнив в допомозі зі вступом до Світової організації торгівлі, як тільки будуть виконано всі необхідні для цього передумови. Втім, касетний та кольчужний скандали в Україні, дострокові парламентські вибори й переформатування коаліції у ФРН призвели до відчутного охолодження українсько-німецьких відносин, що спричинило труднощі у просуванні України до чисельно зростаючої об'єднаної Європи [1, с. 339]. **Кучма був підданий міжнародному бойкоту з боку лідерів країн і був змушений скоротити зв'язки з Європейським Союзом й піти на зближення із Росією, президент якої Володимир Путін виказував йому всебічну підтримку.**

За часи виконання Ангелою Меркель обов'язків канцлера, динаміка українсько-німецьких відносин почала знижуватися. Під час промови на 42-й Мюнхенській конференції з політики безпеки (12 лютого 2006 року) канцлер зазначила, що перспектива членства в НАТО України та Грузії не має бути автоматичною реакцією [1, с. 340–341]. Німецькі політики стверджували, що Україна ще далека від виконання так званих Копенгагенських критеріїв. Натомість була запропонована Європейська політика сусідства (далі ЄПС), яка могла б сприяти утворенню своєрідного «кола друзів», тобто, держав, близьких Європейському Союзу з політичного, економічного, цивілізаційного поглядів.. Президент В.Ющенко у Берліні, під час першої офіційної зустрічі з А. Меркель у лютому 2007 року запевнив, що в Україні з розумінням ставляться до скептичних настроїв у ЄС відносно подальшого розширення. За оцінкою

аналітиків і прихильників України, головування ФРН в ЄС у першій половині 2007 року не вирішило проблем щодо активної підтримки євроінтеграційних прагнень України. Відомий німецький політолог В. Шнайдер-Детерс зазначив, що Федеральне міністерство закордонних справ Німеччини запропонувало лише політику сусідства «зі знаком плюс», маючи неприкритий намір запобігти виникненню вакууму між ЄС і Росією [1, с. 341–342]. Як зазначають українські дослідники, однією з причин, що стали на перешкоді членства в Євросоюзі стала «втома» ЄС від попередніх великих хвиль розширення (в 2004 році та 2007 році до Європейської спільноти приєдналося 12 країн), що призвели до зростання труднощів, подолання яких ускладнюється проблемами інституціонального, економічного, соціального, культурного характеру та ставить під сумнів необхідність подальшої інтеграції. Це, у свою чергу, сприяло зростанню євроскептичних поглядів. Прохолодність у двосторонніх взаєминах, відчутне зниження підтримки України, її євроінтеграційних прагнень з боку ФРН, здавалося, мав би згладити довгоочікуваний перший візит федерального канцлера А. Меркель до Києва 21 липня 2008 році. Проте, кризові явища у відносинах Києва з Москвою щодо оцінок історичного минулого, транзиту енергоресурсів до ФРН й інших держав Європи мали негативний вплив з боку офіційних кіл Німеччини. Можливо це призвело до того, що під час візиту А. Меркель акцентувала увагу, що «йдеться про інтеграцію, зокрема – економічну, а не про членство» [1, с. 342]. Втім, канцлер висловила зацікавленість Німеччини у відносинах з Україною як економічного, так і загальнополітичного характеру.

Відносини з Росією з приходом до влади А. Меркель теж втратили колишню приязнь і почали характеризуватися лише як просто «дружні» і «партнерські». Під час Російської агресії проти Грузії влітку 2008 року Німеччина закликала до припинення вогню та завершення військових дій. Тоді ФРН не акцентувала увагу на країні-агресорі, проте засудила визнання Росією незалежності Абхазії та Південної Осетії. Після формування у 2009 році урядової коаліції без участі традиційно проросійськи налаштованих соціал-демократів продовжилося подальше охолодження у німецько-російських відносинах. Паралельно розпочався процес німецько-українського зближення. Після довгих дискусій та тривалого переговорного процесу у 2013 році була підписана «Угода про асоціацію», яка передбачала «поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі» й безвізовий режим, проте не містила положень про перспективу членства в Євросоюзі. У якості посередника між країнами Євросоюзу та Україною була Німеччина. Очікувалося, що така угода з Україною буде започаткована на саміті «Східного партнерства» у Вільнюсі 28–29 листопада 2013 року.

Анексія Криму 20 лютого 2014 року та подальша неоголошена російська агресія проти України були сприйняті ФРН як загроза тій системі військових союзів і регіональних об'єднань, яка була наполегливо збудована німецькими політиками з початку 1950-х років. Незаконне порушення Росією міжнародно визнаних кордонів України німецьке керівництво назвало «одним із величезних викликів сучасності». Дотримуючись принципів збереження суверенітету та територіальної цілісності України, уряд Німеччини засудив російську анексію

Криму та агресію проти України і відмовився визнати входження Криму до складу Російської Федерації.

Ініціювання переговорів між Україною та Росією 4 червня 2014 року, стало свідченням розширення участі Німеччини у врегулюванні питань європейської безпеки. «Нормандський формат» переговорів представників Німеччини, Франції, України та Росії сприяв виробленню шляхів припинення російської агресії на сході України. Німеччина, разом з Францією, виступала як спільний посередник у цих переговорах. Ці дві країни відіграли ключову роль у сприянні діалогу між конфліктуючими сторонами. На тому етапі «нормандський формат» ставив за мету відновлення діалогу між Росією та Україною. На початку вересня 2014 року переговори сприяли укладенню домовленостей про припинення вогню на Донбасі в формі перших Мінських угод (пакет «Мінськ-1»). У лютому 2015 року, через черговий російський наступ в ході переговорів у Мінську в рамках «нормандського формату» була укладена проміжна угода про засади врегулювання конфлікту («Мінськ-2») [2]. Німецький міністр закордонних справ Франк-Вальтер Штайнмаєр, який активно співпрацював з іншими лідерами та міжнародними організаціями задля сприяння мирному вирішенню конфлікту і поліпшення відносин між Україною і Росією, у 2016 році запропонував план мирного врегулювання конфлікту на сході України (далі – формула Штайнмаєра). Ця формула стала важливим кроком в напрямку вирішення конфлікту в Україні і передбачала проведення виборів на окупованих територіях згідно з українським законодавством та під наглядом Організації з безпеки та співробітництва в Європі (далі – ОБСЄ). Суть її у тому, що якщо ОБСЄ визнає проведення виборів демократичним, Україна надає теренам, які нині становлять Окремі райони Донецької та Луганської областей, особливий режим місцевого самоврядування. Київ отримує контроль над кордоном [3]. Отже, формула Штайнмаєра ігнорує безпекову складову і підносить політичні аспекти Мінська – вибори, статус. При її буквальному розгляді, складається враження, що оминаються такі теми, як роззброєння бойовиків, виведення російських військ та військової техніки, покарання винних у воєнних злочинах, контроль над кордоном.

Одночасно Росія послідовно намагалася перетворити Німеччину на центр свого впливу в Західній Європі, надаючи преференції німецькому бізнесу та залучаючи німецьких політиків до власних проєктів. До 2035 року ФРН планувала завершити «вихід із атомної енергетики» та розраховувала на безперебійні поставки російського газу для теплових електростанцій. Прикладом тому є Договір на будівництво Північного потоку, який було укладено між російською компанією «Газпром» і німецькою компанією «BASF» у 2005 році. «Північний потік» був спроектований для транспортування російського природного газу до Німеччини, обходячи Україну та Польщу через Балтійське море. Через це уряд ФРН послідовно підтримував побудову газопроводу «Північний потік-2», що виглядало як потурання російській агресії й призвело до загострення відносин зі США, які пропонували Німеччині купувати їхній скраплений газ. Пізніше компанія «BASF» продала свою частку у проєкті «Північний потік» «Газпрому», і проєкт став контролюватися виключно російською стороною. Незважаючи на енергетичну залежність від Росії, ФРН

спромоглася взяти на себе ініціативу очільника зусиль країн Західної Європи з припинення російської агресії. Саме за наполяганням Німеччини на засіданні Європейської Ради 17 квітня 2014 року було схвалено рішення про запровадження трьох рівнів санкцій проти Російської Федерації. Така концептуальна зміна у відношенні до Росії, а також визначення агресії РФ, як загрози європейській безпеці, мали стратегічне значення. Проте, німецька протидія російській агресії виявилася для росіян неочікуваною. Враховуючи, що Німеччина є найпотужнішим європейським споживачем російських енергоносіїв, «Газпром» призупинив будівництво газопроводу «Південний потік» з метою маніпулювання ситуацією. Заради забезпечення безперервних поставок російських енергоносіїв уряд А. Меркель послідовно блокував заходи, спрямовані на надання Україні перспективи членства в ЄС. Після анексії Криму, попри запровадження помірних санкцій проти РФ, ФРН намагалася завершити будівництво газопроводу «Північний потік-2», відкидаючи застереження з боку урядів України, Польщі та США. Отже, на той час в комплексі інтересів правлячих кіл Німеччини зацікавленість в економічній співпраці з РФ переважувала реалістичне сприйняття загроз європейській безпеці. Під час переговорів у «нормандському форматі» Німеччина обмежувалася невизначеним статусом посередників, уникаючи надання будь-яких гарантій виконання досягнутих домовленостей та покладаючись на деескалацію та замороження конфлікту. Питання про відновлення контролю України над окупованими районами Донецької і Луганської областей та АР Крим, включаючи їх повернення під державний суверенітет України, урядові кола Німеччини оминали. Проте, хоча на певному етапі участь Німеччини у переговорах в рамках Мінської тристоронньої контактної групи сприяла деескалації військового конфлікту, її прихильність до співпраці з РФ та половинчастість ролі в переговорах довкола врегулювання конфлікту в Донбасі не змогли упередити перехід російського керівництва до повномасштабного вторгнення в Україну.

24 лютого 2022 року стало днем зміни епох. Спочатку спостерігалась деяка стриманість позицій ФРН з приводу російської агресії. Вона з неабиякими труднощами долала шлях від несподіваної розгубленості до спротиву рашизму. Промовляючи до німецького Бундестагу (у березні 2022 року), В.Зеленський наголошував, що «за три тижні війни за наше життя, за нашу свободу ми переконались у тому, що ви – ніби знову за стіною. Так, не Берлінською. Але посеред Європи. Між свободою і неволею. І стіна ця міцнішає з кожною бомбою, яка падає на нашу землю... З кожним рішенням, яке не ухвалюється заради миру...Канцлере Шольц! Зруйнують цю стіну. ... Підтримайте нас!» [4, с.59]. Проте, попри певне несприйняття низкою німецьких політиків Президента України, його натиску і «турборежиму», заданого Європі, Німеччина розпочала рухалась у напрямку «руйнування цієї стіни». Результати давалися взнаки: вагомим свідченням підтримки України стало 9 зібрань (впродовж року війни) міністрів оборони кількох десятків країн світу у форматі «Ромштайн» та, відповідно, прийняті на них рішення щодо підтримки України. Взагалі під час першої конференції 22 квітня 2022 року понад 30 країн погодилися виділити більш за 5 мільярдів доларів США. Федеральне міністерство оборони

Німеччини надало дозвіл на передачу Україні 50 одиниць зенітних самохідних установок Gepard виробництва Krauss-Maffei Wegmann. Також з'явилася інформація про передачу Україні Німеччиною БПЛА і протитанкових мін без уточнення подробиць. Окрім того, Крістіне Ламбрехт, федеральний міністр оборони Німеччини, також оголосила про низку інших заходів, зокрема про участь у навчанні українських солдатів використанню броньованої гаубиці PzH 2000, далекобійної зброї, яку Нідерланди планували направити в Україну [5].

Федеральний президент Німеччини Франк-Вальтер Штайнмаєр у своєму зверненні до німецької нації 27 жовтня 2022 року наголосив на непринциповості дій Росії, яка перетворила на попіл європейський безпековий порядок. Одночасно зазначив, що тепер країни протистоять одна одній. Акцентував увагу на підтримці України стільки, скільки буде потрібно. Йдеться про військову, фінансову та політичну підтримку, а також гостро необхідну підтримку для швидкого відновлення після підлих атак Росії на об'єкти енергопостачання, опалення, гарячого водопостачання, на інфраструктуру [6]. Це було підтверджено конкретними діями, а саме: Німеччина підтримує Україну, постачаючи їй оснащення і зброю – як зі складів Бундесверу, так і постачаннями з боку промисловості, які фінансуються з коштів Ініціативи Федерального уряду Німеччини з підвищення дієздатності. Кошти на фінансування статті з підвищення дієздатності на 2023 рік становлять загалом 5,4 мільярди євро (у 2022 році - 2 млрд. євро) плюс повноваження на взяття зобов'язань на наступні роки в розмірі близько 10,5 млрд. євро. Ці кошти мають піти переважно на військову підтримку України. Водночас вони будуть використовуватися з метою внесків Німеччини до Європейського фонду забезпечення миру, з якого своєю чергою можуть компенсуватися витрати країн-членів ЄС на підтримку України [7].

Висновки

Підсумовуючи зазначене вище, можна стверджувати, що зовнішньополітичні погляди Німеччини щодо України кардинально змінила війна. Спочатку політична еліта ФРН (корумпована російськими грішми чи отруєна російської пропагандою в Європі) неквапно міркувала, час від часу висловлюючи «стурбованість» чи «занепокоєння» з приводу війни в Україні, що з 2014 року набирала обертів. А потім Німеччина, обміркувавши (з німецькою педантичністю!) впродовж року тезу В.Зеленського, що без нас, без України повноцінність Європи викликатиме питання, погодилася з нею та почала підтримувати Україну фінансово, політично та у військовій сфері.

Література:

1 Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього / За редакцією доктора історичних наук, професора А. І. Кудряченка. – К.: Фенікс, 2009. – 544 с.

2 Декларація Президента Російської Федерації, Президента України, Президента Французької Республіки і Канцлера Федеративної Республіки Німеччина про підтримку Комплексу заходів з імплементації Мінських домовленостей, схваленого у Мінську 12 лютого 2015 р. Президент України Петро Порошенко. Офіційне інтернет-представництво. URL:

<http://www.president.gov.ua/news/deklaraciya-prezidenta-rosijskoyi-federacijiprezidenta-ukra-34695> (дата звернення: 10.08.2023).

3 Формула Штайнмаєра. Що вона означає і чому дошкуляє багатьом українцям/ Ростислав Хотин <https://www.radiosvoboda.org/a/30173522.html> (дата звернення 12.09.2023)

4 Кармазіна М. С. Іпостасі Європи (до якої ми прагнемо): аналіз рефлексій Президента України упродовж 445 днів повномасштабної російської агресії проти України (24 лютого 2022 р. – 14 травня 2023 р.) /Україна на шляху відновлення: завдання науки і освіти в європеїзації держави : матеріали Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 17–19 травня 2023 року) / Уклад.: Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. – 946 с.

5 Зустрічі у форматі «Рамштайн»/ Вікіпедія. <https://uk.wikipedia.org/wiki>. (дата звернення 12.09.2023).

6 "Для Німеччини це нова епоха": історична промова Штайнмаєра про війну та зміну ставлення до РФ. Франк-Вальтер Штайнмаєр. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/28/7149599/> (дата звернення 12.09.2023).

7 Військова допомога для України. Сайт Посольства Федеративної республіки Німеччина. <https://kiew.diplo.de/ua-uk/aktuelles/-/2549080> (дата звернення 12.09.2023).

***Abstract.** In the article on the basis of officially available materials, normative documents, available statistical, interviews with authorized persons, mass media notification the author is trying to analyze the multi-vector direction of cooperation between Ukraine and Germany. The evolution of Germany's support for Ukraine's European integration aspirations is highlighter.*

The author substantiates the opinion that Russia's military aggression Ukraine has radically changed Germany's foreign policy views towards Ukraine.

***Keywords:** Germany, Ukraine, European Union, Countries of Central and Eastern Europe, associate membership, European integration aspirations, independence, Ukrainian: German inter governmental consultations, European Neighborhood Policy, German Counteraction to Russian Aggression.*

Стаття надіслана: 20.09.2023 р.

© Гнилицька А.В., © Михайлюк О.І..